Sanskrit Aamod Std 9 Digest Chapter 9 सूक्तिसुधा Textbook Questions and Answers

भाषाभ्यास:

श्लोकः 1

1. एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.
कैः धनं न हीयते?
उत्तरम् :
चौरेण, राज्ञा च विद्याधनं न ह्रियते।

प्रश्न आ.
केषु धनं न विभज्यते ?
उत्तरम् :
भ्रातृषु धनं न विभज्यते।

प्रश्न इ.
सर्वधनप्रधानं किम् ?
उत्तरम् :
सर्वधनप्रधानं विद्याधनम् ।

2. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न 1.
विद्याधनं व्यये कृते कथं वर्धते ?
उत्तरम् :
'सूक्तिसुधा' या पद्यपाठामध्ये विविध संस्कृत साहित्यकृतींमधून सुभाषिते संकलित

केली आहेत. प्रसङ्गाभरणम् मधील श्लोक विद्येचे महत्त्व सांगतो. विद्या हे धन असे आहे जे कोणी चोरू शकत नाही, जे राजा कुणाकडून घेऊ शकत नाही, विद्याधन हे भावंडांमध्ये इतर मालमत्तेप्रमाणे वाटले जाऊ शकत नाही व त्याचे कधी ओझे सुद्धा होत नाही.

पैसा खर्च केला की तो कमी होतो, पण विद्याधन मात्र जितके वाटू तितके वाढते. आपण आपल्याकडचे ज्ञान जेव्हा दुसऱ्याला देतो तेव्हा त्याच्याकडूनसुध्दा आपल्याला अधिक ज्ञान मिळते. चर्चामधून, ज्ञानाच्या आदान-प्रदानामधून आपल्या ज्ञानात वाढच होते. ज्ञान दिल्याने वाढते, हा संदेश या श्लोकातून दिला आहे.

In the lesson 'सूक्तिसुधा' various subhashitas are collected from different literature pieces of Sanskrit. – In the shloka from प्रसङ्गाभरणम् the importance of knowledge is expressed. Knowledge can neither be stolen nor it can be taken away by king. It is indivisible and is not burden either.

Knowledge is that kind of a wealth which increases though spent unlike other riches. When we impart knowledge to someone, through that interaction we gain more knowledge. Here knowledge increases but never decreases. This special feature of knowledge suggests us that we should always share our knowledge and it is the greatest wealth.

3. सन्धिविग्रहं कुरुत ।

वर्धत एव ।

प्रश्न 1.

वर्धत एव ।

उत्तरम् :

वर्धत एव - वर्धते + एव।

4. समानार्थकशब्द लिखत।

चोरः, भारः, नित्यम्, विद्या, धनम्, प्रधानम् ।

प्रश्न 1.
चोरः, भारः, नित्यम्, विद्या, धनम्, प्रधानम् ।
उत्तरम् :

- चोरः - तस्करः, स्तेनः।
- नित्यम् - सदा, सर्वदा, सदैव।
- विद्या - ज्ञानम्।
- धनम् - वित्तम्।
- प्रधानम् - प्रमुखम्।

5. विरुद्धार्थकशब्द लिखत।

व्ययः, नित्यम्, प्रधानम्।

प्रश्न 1.
व्ययः, नित्यम्, प्रधानम्।
उत्तरम् :

- व्ययः × सञ्चयः।
- नित्यम् × क्वचित्।
- प्रधानम् × गौणम्, तुच्छम्।

श्लोक: 2

1. सन्धिं कुरुत।

प्रश्न 1.
अ. परः + वा + इति
आ. वसुधा + एव
उत्तरम् :
अ. परो वेति - पर: + वा + इति।
आ. वसुधैव - वसुधा + एव।

2. एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.
'अयं निजः, अयं परः' इति केषां गणना ?
उत्तरम् :
अयं निजः, अयं परः इति लघुचेतसाम् गणना।

प्रश्न आ.
केषां कृते वसुधा एव कुटुम्बकम् भवति?
उत्तरम् :
उदारचरितानां कृते वसुधा एव कुटुम्बकम् अस्ति।

3. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न 1.
लघुचेतसः उदारचेतसः जनाः कथम् अभिज्ञातव्याः ?
उत्तरम् :
दररोजच्या आयुष्यात आपण अनेक मूल्ये, तत्त्वे पाळतो ज्यांच्यामुळे आपल्या आयुष्याला आकार मिळतो व ते अधिक समृद्ध होते. अशाच काही मूल्यांचा संदेश 'सूक्तिसुधा' या पद्यपाठातून दिला आहे.

शाईधरपद्धति मधून घेतलेल्या या श्लोकात उदार माणसांच्या गुणांचा गौरव केला आहे. काही माणसे नेहमी हे माझे, हे तुझे असे म्हणून गोष्टींमधे भेद करतात. त्यांच्या स्वत:च्या गोष्टींपुरतेच ते पाहतात व जे परके, आपले नाही त्याच्याशी काही देणे-घेणे ठेवत नाहीत. अशी माणसे कोत्या मनाची समजावीत. या उलट जी माणसे मनाने उदार असतात त्यांच्यासाठी संपूर्ण विश्वच त्यांचे कुटुंब असते. हे विश्वची माझे घर असे म्हणणारे संत हे उदार मन असणाऱ्या माणसांमध्ये गणले जातात.

In our day to day life, we follow certain values, certain morals that enchance our lifestyle. 'सूक्तिसुधा' talks about such values.

In the shloka taken from शार्ङ्गधरपद्धति the nature of noble and generous people is described. It says that those who consider things as mine and not mine are low-minded. They delimit the things as their own and not belonging to them. But to those who are really generous, the whole earth is like their own family.

Great saints treat the whole universe like their own, they never hesitate to enlighten or help others irrespective of who they are. A person with a big heart is always praised and looked upon for help in any difficult situation. Such people are very hard to find. However, people with an inferior mind or nonassimilative nature are known by their attitude of being self-centered.

4. स्तम्भमेलनं कुरुत |

प्रश्न 1.

अ	स्वीयम्	चिन्तनम्	अन्यः	पृथिवी
आ	गणना	वसुधा	निजः	परः

उत्तरम् :

अ	स्वीयम्	चिन्तनम्	अन्यः	पृथिवी
आ	निजः	गणना	परः	वसुधा

श्लोकः 3

1. एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.
परोपकाराय वृक्षाः किं कुर्वन्ति ?

उत्तरम् :
परोपकाराय वृक्षाः फलन्ति ।

प्रश्न आ.
परोपकाराय नद्यः किं कुर्वन्ति ?
उत्तरम् :
परोपकाराय नद्यः वहन्ति ।

प्रश्न इ.
काः परोपकाराय दुहन्ति ?
उत्तरम् :
परोपकाराय गाव: दुहन्ति।

प्रश्न ई.
शरीरं किमर्थम् ?
उत्तरम् :
परोपकारार्थ शरीरम्।

2. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न 1.
परोपकार: नाम किम् ? के परोपकारमग्नाः ?
उत्तरम् :
'सूक्तिसुधा' या पद्यपाठामध्ये प्रत्यक्ष आयुष्यात आचरणात आणण्यासाठीचे संदेश सुंदर शब्दांत काव्यात्मकप्रकाराने दिले आहेत. 'विक्रमोर्वशीयम्' या नाटकातून घेतलेल्या श्लोकामध्ये परोपकाराचे महत्त्व सांगितले आहे. इतरांना कोणत्याही परतफेडीची अपेक्षा न ठेवता मदत करणे म्हणजे परोपकार. काही व्यक्ती या कायमच दुसऱ्याच्या चांगल्याचा विचार करत असतात.

अशा व्यक्तींना आपण संत-महात्मा म्हणून त्यांचा गौरव करतो. प्रस्तुत श्लोकात निसर्गातील उदाहरणे देऊन परोपकाराचे माहात्म्य सांगितले आहेत. वृक्ष इतरांना देण्यासाठीच फळे धारण करतात. त्या फळांच्या बदल्यात ते कशाची अपेक्षा करत नाहीत. नद्या गावोगावांना पाणी पुरवत वाहतात. त्यांचा स्वत:चा त्यात काही वैयक्तिक लाभ नसतो.

गायी इतरांसाठीच दूध देतात. अशाप्रकारे झाडे, नद्या, गायी हे परोपकराचा संदेश नेहमी देत असतात, रोजच्या व्यवहारातील निसर्गाच्या उदाहरणांमधून परोपकाराचे महत्त्व सांगितले आहे.

In the lesson'सूक्तिसुधा' various shlokas filled with value based messages are given. They teach us many values such as selflessness, charity, knowledge. In the shloka taken from 'विक्रमोर्वशीयम्' the greatness of selfless behaviour is emphasized.

परोपकार means helping othersselflessly. To help others and not expecting anything in return is a great virtue. Only noble ones possess such a rare quality. The trees bear fruits for others. They don't eat the fruits they bear.

The rivers flow for people like us. The cows yield milk for others. They don't see their benefit in doing so. Likewise, our life is also for helping others. These subhashita gives a message that however busy we may get, we should always spare some time to help others selflessly.

3. एकवचने परिवर्तयत।

प्रश्न अ.
वृक्षाः फलन्ति।
उत्तरम् :
वृक्षाः परोपकाराय फलन्ति ।

प्रश्न आ.
नद्य: वहन्ति ।

उत्तरम् :

नद्यः परोपकाराय वहन्ति।

4. समानार्थकशब्द लिखत।

वृक्षाः, नद्यः, शरीरम्।

प्रश्न 1.

वृक्षाः, नद्यः, शरीरम्।

उत्तरम् :

- वृक्ष: - तरुः।
- नद्यः - सरित्।
- शरीरम् - तनुः, देहः।

5. विरुद्धार्थकशब्द लिखत।

प्रश्न 1.

उपकारः, परः ।

उत्तरम् :

1. उपकार: × अपकारः
2. परः × निजः।

श्लोक: 4

1. रिक्तस्थानं पूरयत।

प्रश्न 1.

अ. सत्सङ्गतिः धियः जाड्यं .....।

आ. सत्सङ्गतिः वाचि ..... सिञ्चति।

इ. सत्सङ्गतिः ..... दिशति ।

ई. सत्सङ्गतिः पापम् ..... ।

उ. सत्सङ्गतिः चित्तं ..... ।

ऊ. सत्सङ्गति दिक्षु ..... तनोति।

उत्तरम् :

अ. हरति

आ. सत्यम्

इ. मानोन्नतिम्

ई. अपाकरोति

उ. प्रसादयति

ऊ. कीर्तिम्

2. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न 1.

सत्सङ्गतिः जीवने किं किं करोति ?

उत्तरम् :

It is said that one is known by the company he keeps. The people around us lay great impact on our life. Company of good people takes away ignorance of the intellect. It makes us truthful. Due to company of good people one gains more respect. Our sins get wiped away when we are surrounded by virtuous people.

It doesn't only make us happy but also spreads fame in all directions. Company of good people is always desirable. They always pass on the good qualities to everyone they are around. Company of good people is desirable in every aspect.

'सुसंगति सदा घडो, सुजन वाक्य कानी पडो' असे म्हणतात. सज्जनांच्या संगतीमुळे आपला उद्धार होतो हे खरेच आहे. 'सूक्तिसुधा' च्या या श्लोकात हे सांगितले आहे. चांगल्या माणसांच्या संगतीमुळे बुद्धीचे अज्ञान दूर होते. ते सत्याची शिकवण देतात. चांगल्या लोकांच्या संगतीत राहिल्यामुळे आपल्याला अधिक मान मिळतो.

सद्संगतीमुळे आपल्यातील वाईट वृत्तींचा नाश होतो. त्यामुळे आपण पापांपासून लांब राहतो. सज्जनांबरोबर राहिल्यामुळे वाईट गोष्टी आपल्यापासून आपोआप लांब राहतात आणि मन प्रसन्न राहते. सज्जनांबरोबर राहिल्यामुळे त्यांच्याप्रमाणेच आपली सुद्धा प्रसिद्धी सर्वदूर परसते.

श्लोक: 5

1. सन्धिविग्रहं कुरुत।

नार्यस्तु, यत्रैताः, एतास्तु, तत्राफलाः, सर्वास्तत्र ।

प्रश्न 1.
नार्यस्तु, यत्रैताः, एतास्तु, तत्राफलाः, सर्वास्तत्र ।
उत्तरम् :

- नार्यस्तु - नार्यः + तु।
- यौतास्तु - यत्र + एता: + तु।
- सर्वास्तत्राफला: - सर्वाः + तत्र + अफलाः।

2. एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.
देवताः कुत्र रमन्ते ?
उत्तरम् :
यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः।

प्रश्न आ.
क्रियाः कुत्र अफलाः भवन्ति ?
उत्तरम् :
यत्र तु एता: न पूज्यन्ते तत्र सर्वाः क्रियाः अफला: (भवन्ति)।

3. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न 1.
'यत्र नार्यः पूज्यन्ते'। इति सूक्तिं श्लोकस्य आधारेण स्पष्टीकुरुत।
उत्तरम् :
'सूक्तिसुधा' पाठामध्ये रोजच्या आयुष्यात आचरणात आणण्यासारखी अशी मूल्ये सांगितली आहेत. महाभारतातील श्लोकामध्ये 'स्त्रियांचा आदर करावा' हे त्रिकालाबाधित तत्त्व सांगितले आहे. जिथे स्त्रियांना आदर दिला जातो, तिथे देवता सुद्धा आनंदाने राहतात. मात्र जिथे स्त्रियांचा अनादर होतो तिथे कोणतेही कार्य सफल होत नाही.

ज्या समाजामध्ये स्त्रियांना मानसन्मान मिळतो तो समाज प्रगत समजला जातो. हे तत्त्व आजही लागू होते. 'देव आनंदाने राहतात' म्हणजे ते स्थान पवित्र व रम्य मानले जाते. त्या ठिकाणी नेहमी सकारात्मकता, उत्साह राहतो.

In the lesson 'सूक्तिसुधा' different values, are taught which we should apply in our life. Averse fromमहाभारत tells an important value to respect women which is absolute irrespective of time or situation. Since ancient times, the scriptures have taught to respect each and every woman.

In this particular shloka, it is said that where the women get respect Gods dwell there happily. But where women are not respected, no action gets accomplished in such place. So respecting women is a sign of good and developed society.

4. एकवचने परिवर्तयत।

प्रश्न अ.
नार्यः पूज्यन्ते।
उत्तरम् :
यत्र नार्यः पूज्यन्ते

प्रश्न आ.
देवताः रमन्ते ।
उत्तरम् :
तत्र देवता: रमन्ते।

प्रश्न इ.
एता: न पूज्यन्ते ।
उत्तरम् :
यत्र तु एता: न पूज्यन्ते

प्रश्न ई.
सर्वाः क्रियाः अफलाः।
उत्तरम् :
तत्र सर्वाः क्रियाः अफला:

5. 'नारी' इत्यर्थम् अमरकोषपङ्क्तिं लिखत ।

प्रश्न 1.
'नारी' इत्यर्थम् अमरकोषपङ्क्तिं लिखत ।

श्लोक: 6

1. सन्धिविग्रहं कुरुत।

प्रश्न 1.
अ. चातक: + ... = चातकस्त्रिचतुरान् ।
आ. सोऽपि = ... + अपि।
इ. विश्वम् + अम्भसा = ...
ई. महताम् + ... = महतामुदारता।
उत्तरम् :
अ. चातकस्त्रिचतुरान् - चातकः + त्रिचतुरान्।

इ. सोऽपि - सः + अपि।

इ. विश्वमम्भसा - विश्वम् + अम्भसा।

ई. महतामुदारता - महताम् + उदारता।

2. एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.

चातकः पय:कणान् कं याचते ?

उत्तरम् :

चातक: पयःकणान् जलधर याचते।

प्रश्न आ.

जलधर: केवलं चातकस्य तृष्णां शाम्यति उत सम्पूर्ण विश्वस्य ?

उत्तरम् :

जलधर: सम्पूर्णविश्वस्य तृष्णां शाम्यति।

प्रश्न इ.

महताम् उदारता कस्य दृष्टान्तेन ज्ञायते ?

उत्तरम् :

महताम् उदारता जलधरस्य दृष्टान्तेन ज्ञायते ।

3. माध्यमभाषया उत्तरत ।

प्रश्न 1.

महताम् उदारता श्लोके कथं वर्णिता ?

उत्तरम् :

'सूक्तिसुधा' या पद्यामध्ये सुंदर सुभाषिते एकत्र केली आहेत. पूर्वचातकाष्टकम् मधील या श्लोकात उदार लोकांच्या प्रवृत्तीची स्तुती केली आहे. संस्कृत साहित्यामध्ये अशी कविकल्पना आहे की चातक पक्षी हा केवळ पावसाचे पाणी

पितो. ढगातून येणारे पाणी पिऊनच तो स्वत:ची तहान भागवतो. पावसाळ्याच्या सुरुवातीला तो खूप आतुरतेने काळ्या ढगांची वाट पाहतो व आर्त हाक मारून ढगाकडे पाण्याची याचना करतो.

याच कल्पनेचा आधार घेऊन कवी म्हणतो की तहान भागवण्यासाठी चातकाने ढगाकडे काही थेंबांची याचना केली असताना ढग मात्र संपूर्ण पृथ्वीच पाण्याने चिंब करुन टाकतो, अशा ढगाची व दानतत्पर उदार प्रवृत्तीच्या माणसाच्या वर्तनातील साम्य या श्लोकात 'अन्योक्ती' द्वारे कविने सांगितले आहे.

उदार वृत्तीचे लोक सुद्धा एक गोष्ट मागितली असता त्यांच्याकडे असणारे सर्वकाही कुणालातरी द्यावे लागले तरी कशाची पर्वा न करता देऊन टाकतात. कुणालाही मदत करताना ते मनापासून व निरपेक्षपणे करतात. पावसाळी ढगाच्या समर्पक उपमेतून कवीने उदार व्यक्तींचा योग्य गौरव केला आहे.

In the poetry 'सूक्तिसुधा' various सुभाषितs conveying very deep and beautiful message are compiled. This shloka from 'पूर्वचातकाष्टकम्' tells us the greatness of generous people.

There is a famous poetic concept in literature that a bird called chataka drinks rain water directly from the cloud. It doesn't drink water stored in the ponds or rives. It is said that in the beginning of rainy season it keeps waiting for the black cloud. Hence poet says when chataka asks for a few drops of water out of thirst, the cloud fills the entire world with water.

The behavior of generous people is compared to the magnanimity of cloud. Just like cloud the generous people are always ready to help others even if they have to go beyond their limits. Even if they are asked for less they give to the fullest. They never hesitate to give away everything they have. comparison between the cloud and generous people is very apt.

4. रूपपरिचयं कुरुत।

प्रश्न 1.

अम्भसा, महताम्, पिपासया, पयः

उत्तरम् :

- अम्भसा - अम्भस् सकारान्त नाम नपुंसकलिङ्गम् तृतीया विभक्तिः एकवचनम्।
- महताम् - महत् तकारान्त विशेषणम् पुल्लिङ्गम् षष्ठी बहुवचनम्।
- पिपासया - पिपासा आकारान्त नाम स्त्रीलिङ्गम् तृतीया विभक्तिः एकवचनम्।
- पयः - पयस् सकारान्त नाम नपुंसकलिङ्गम् प्रचमा विभक्तिः एकवचनम्।

5. समानार्थकशब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

प्रश्न 1.

चातकः पयस: कणान् जलधरं याचते।

उत्तरम् :

चातक: जलस्य कणान् मेघ याचते ।

6. अमरकोषपङ्क्तिं लिखत ।

प्रश्न 1.

जलधरः, अम्भः

उत्तरम् :

1. जलधरः - अभं मेघो वारिवाहस्तडित्वान् वारिदोऽम्बुभूत्।
2. अम्भः - उदकं जीवनं तोयं पानीयं सलिलं जलम्।

श्लोक: 7

1. माध्यमभाषया उत्तरत।

प्रश्न 1.
'वयं पञ्चाधिकं शतम्' इति सूक्तिं स्पष्टीकुरुत।
उत्तरम् :
In the lesson 'सूक्तिसुधा' different important values are practically told through beautiful सुभाषितः In this particular सुभाषित a saying by युधिष्ठिर implies the principle of 'unity is strength'. Enmity between कौरक and पाण्डक is very famous in history.

When the tugas were in exile, Once the data were attacked by Gandharvas. Some servants who knew that the पाण्डवs were nearby went to युधिष्ठिर for help. Though भीम was against helping कौरव युधिष्ठिर thought otherwise. At that time keeping all the differences aside uses went to their rescue.

During that incident grafter said that we may have many differences among ourselves but when it is war against someone outside the family the hundred कौरक and five पाण्डक are together and they make hundred and five. This also shows family values. As a family we may fight with each other but when it is time to face some external problem the family is always one.

'सूक्तिसुधा' सुक्तिासुधा या पद्यामध्ये विविध मूल्ये व तत्त्वे सुंदर शब्दांत मांडली आहेत. प्रस्तुत श्लोकाला महाभारताची पार्श्वभूमी आहे. कौरव व पांडव या भावडांमधील वैर इतिहासात प्रसिद्ध आहे. जेव्हा पांडव वनवासात असताना एकदा कौरव आणि गंधर्वांमध्ये युद्धप्रसंग निर्माण झाला. काही नोकरांनी पांडवांना या प्रसंगाची बातमी दिली.आणि मदतीला येण्याची विनंती केली.

भीम कौरवांना मदत करण्याच्या पूर्ण विरोधात होता. पण युधिष्ठिराने मात्र तसा विचार केला नाही. पांडव आपापसातील वैर बाजूला ठेवून कौरवांच्या मदतीला गेले. त्यावेळी युधिष्ठिर म्हणतो, की आपापसात वैर असताना आम्ही पाच आणि ते शभंर असले तरी जेव्हा परक्याशी युद्धाची वेळ येईल तेव्हा शंभर आणि पाच मिळून आम्ही एकशेपाच आहोत.

या श्लोकामधून 'एकी हेच बळ' हा संदेश तर मिळातोच शिवाय कौटुंबिक एकात्मतेचे मूल्य सुध्दा हा श्लोक सांगतो. कुटुंबातील व्यक्तींमध्ये कितीही मतभेद असेल तरी संकटकाळी संपूर्ण कुटुंब एक होऊन त्यावर मात करते.

2. श्लोकात् सप्तम्यन्तपदानि चिनुत लिखत च ।

प्रश्न 1.
श्लोकात् सप्तम्यन्तपदानि चिनुत लिखत च ।
उत्तरम् :
स्वकीये, विग्रहे, प्राप्ते।

3. श्लोकात् सङ्ख्यावाचकानि चिनुत लिखत च ।

प्रश्न 1.
श्लोकात् सङ्ख्यावाचकानि चिनुत लिखत च ।
उत्तरम् :
शतम्, पश।

श्लोकः 8

1. सन्धिविग्रहं कुरुत।

प्रश्न 1.
अ. पाठकश्चैव = ... + च + ।
आ. चान्ये = ... + अन्ये।।
इ. व्यसनिनो ज्ञेयाः = ... + ज्ञेयाः।
ई. क्रियावान्स पण्डितः = क्रियावान् + ... + पण्डितः।
उत्तरम् :
अ. पाठकश्चैव - पाठक: + च + एव।
आ. चान्ये - च + अन्ये।

इ. व्यसनिनो ज्ञेया - व्यसनिनः + ज्ञेयाः।
ई. क्रियावान्स पण्डितः - क्रियावान् + स + पण्डितः।

2. एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न अ.
के व्यसनिनः उक्ताः?
उत्तरम् :
पठकः, पाठक: शास्त्रवाचका: च व्यसनिन: ज्ञेया: उक्ताः।

प्रश्न आ.
क: पण्डितः उच्यते ?
उत्तरम् :
यः क्रियावान् स: (एव) पण्डित: उच्यते।

3. माध्यमभाषया उत्तरत।

पाण्डित्यं कस्मिन् वर्तते ? यथार्थः पण्डितः कः ?
उत्तरम् :
'सूक्तिसुधा' या पाठामधे आचरण्यात आणण्याजोग्या अनेक मूल्यांच्या संदेश सुभाषितांमधून केला आहे. या जगात अनेक लोक अनेक शास्त्रे शिकतात, पदव्या मिळवतात, खूप ज्ञान मिळवात. पण ते सगळेच खरे पंडित नसतात. आपण शिकलेल्या गोष्टी जे व्यवहारात आचरणातसुद्धा आणतात तेच खरे पंडित. केवळ पुस्तके वाचून, पदव्या मिळवून उपयोग नाही. मिळवलेल्या ज्ञानाचा जो प्रत्यक्ष व्यवहारात वापर करतो तोच खरा पंडित होय. मराठीमध्ये 'क्रियेविण वाचाळता व्यर्थ आहे' म्हणतात ते योग्यच आहे.

In the lesson 'सूक्तिसुधा'various values and principles are conveyed through beautiful सुभाषितः There are so many people who learn so many things in their life. But all of them are not real scholars. Some just learn things theoretically. So their knowledge is limited to theories.

But real firs are those who implement their learnings in their behaviour. There may be thousand of learned people but the real पण्डित/scholar is the one who actually behaves according to what he has learnt. This shloka conveys the message 'actions speak louder than words.'

4. सुभाषितात् समानार्थकशब्दं लिखत ।

वाचकः, अध्यापकः, शास्त्रविदः, कार्यकर्ता, विद्वान्, बोद्धव्याः।

प्रश्न 1.

वाचकः, अध्यापकः, शास्त्रविदः, कार्यकर्ता, विद्वान्, बोद्धव्याः।

उत्तरम् :

- पठकः - वाचकः।
- पाठकः - अध्यापकः।
- शास्त्रवाचकः - शास्त्रविद्।
- क्रियावान्- कार्यकर्ता।
- पण्डितः - विद्वान्।
- ज्ञेयाः - बोद्धव्याः।

Sanskrit Aamod Class 9 Textbook Solutions Chapter 9 सूक्तिसुधा Additional Important Questions and Answers

प्रश्ननिर्माणं कुरुत।

प्रश्न 1.

1. सर्वधनेषु प्रधानं विद्याधनम् अस्ति।
2. परोपकाराय वृक्षाः फलन्ति।
3. परोपकाराय नद्य: वहन्ति।

उत्तरम् :

1. सर्वधनेषु प्रधानं किम् अस्ति?
2. परोपकाराय के फलन्ति?
3. नद्यः किमर्थं वहन्ति?

विभक्त्यन्तरूपाणि।

- प्रथमा - चोरहार्यम्, राजहार्यम्, भ्रातृभाज्यम्, भारकारि, निजः, परः, अयम्, गणना, वसुधा, कुटुम्बकम्, वृक्षाः, नद्यः, गावः, शरीरम्,
- इदम्, सत्यम्, चातकः, सः, मेघः, उदारता, पठकः, पाठकः, शास्त्रवाचकाः, ते. यः, क्रियावान, सः, पण्डितः, सर्वे, अन्ये, ये, व्यसनिनः ।
- द्वितीया - जाड्यम्, मानोन्नतिम्, पापम्, चित्तम्, कीर्तिम्, जलधरम्, त्रिचतुरान्, पय:कणान्, विश्वम्।
- तृतीया - पिपासया, अम्भसा।
- चतुर्थी - परोपकाराय।
- षष्ठी - लघुचेतसाम्, उदारचरितानाम्, धियः, महताम्।
- सप्तमी - व्यये, वाचि, दिक्षु।

लकारं लिखत।

- वर्धते - वृध्-व धातुः प्रथमगण: आत्मनेपदं लट्लकार: प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- फलन्ति - फलधातुः प्रथमगण: परस्मैपदं लट्लकार प्रथमपुरुष: बहुवचनम्।
- वहन्ति - वह धातुः प्रथमगण: परस्मैपदं लट्लकार : प्रथमपुरुष: बहुवचनम्।
- दुहन्ति - दुह् धातुः द्वितीयगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार: प्रथमपुरुष: बहुवचनम्।
- हरति - ह धातुः प्रथमगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार : प्रथमपुरुष: एकवचनम्।

- सिञ्चति - सिच् - सिधातुः षष्ठगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार : प्रथमपुरुषः एकवचनम्।
- दिशति - दिश् धातुः षष्ठगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार : प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- करोति - कृ धातु: अष्टमगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार : प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- प्रसादयति - प्र + सद् धातुः प्रथमगणः परस्मैपदं प्रयोजकरूपं लट्लकार : प्रथमपुरुष: एकवचनम्।
- तनोति - तन् धातुः अष्टमगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकारः प्रथमपुरुषः एकवचनम्।
- कथय - कथ् धातुः दशमगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार: मध्यमपुरुष: एकवचनम्।
- याचते - याच् धातुः प्रथमगण: आत्मनेपदं लट्लकार: प्रथमपुरुषः एकवचनम्।
- पूरयति - पूर् धातुः दशमगण: उभयपदम् अत्र परस्मैपदं लट्लकार: प्रथमपुरुष: एकवचनम्।

पद्यांश पठित्वा जालरेखाचित्रं पूरयत।

1.

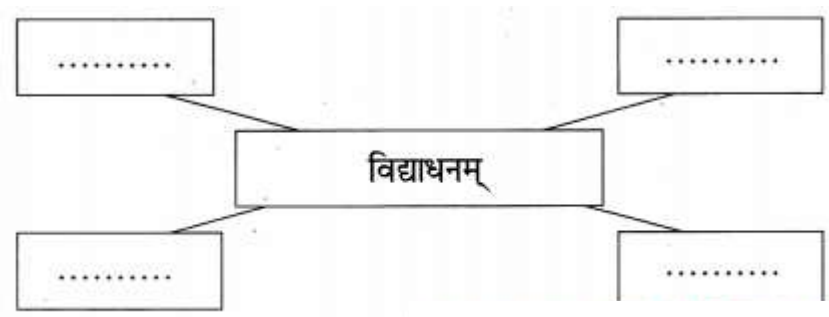

उत्तरम् :
न चोरहार्यम्, न भ्रातृभाज्यम्, न राजहार्यम्, न भारकारि।

2.

AllGuideSite :
Digvijay
Arjun

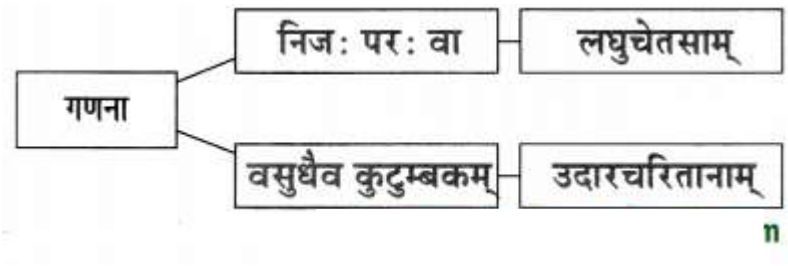

3.

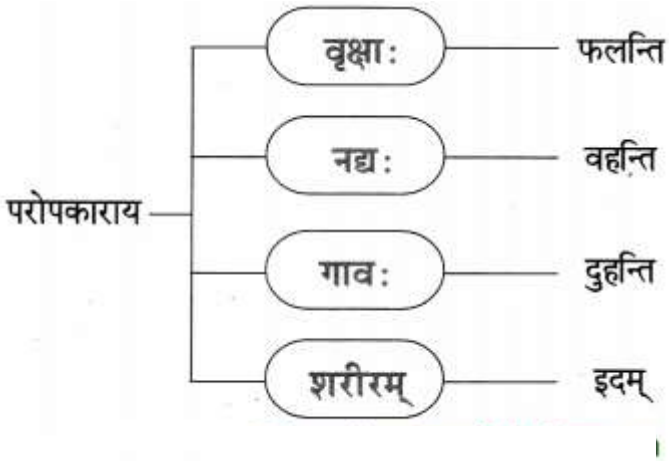

4.

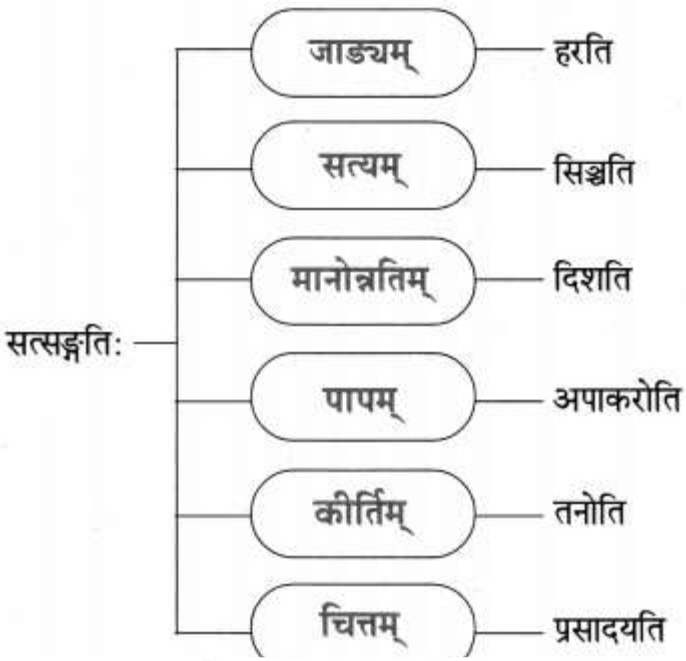

एकवाक्येन उत्तरत।

प्रश्न 1.
उदारचरितानां कृते वसुधा कीदृशी भवति?
उत्तरम् :
उदारचरितांना कृते वसुधा कुटुम्बकम् इव भवति।

प्रश्न 2.
सत्सङ्गतिः धियः किं हरति?
उत्तरम् :
सत्सङ्गतिः धियः जाड्यं हरति।

प्रश्न 3.
सत्सङ्गतिः वाचि किं सिञ्चति?
उत्तरम् :
सत्सङ्गतिः वाचि सत्यं सिञ्चति।

प्रश्न 4.
सत्सङ्गतिः किम् अपाकरोति?
उत्तरम् :
सत्सङ्गतिः पापम् अपाकरोति ।

प्रश्न 5.
सत्सङ्गतिः किं प्रसादयति?
उत्तरम् :
सत्सङ्गतिः चित्तं प्रसादयति ।

प्रश्न 6.
सत्सङ्गतिः दिक्षु किं तनोति?
उत्तरम् :
सत्सङ्गतिः दिक्षु कीर्तिं तनोति।

प्रश्न 7.
परैः विग्रहे प्राप्ते वयं कति स्मः?
उत्तरम् :
परैः विग्रहे प्राप्ते वयं पञ्चाधिकं शतम्।

प्रश्न 8.
कौरवाः कति सन्ति?
उत्तरम् :
कौरवाः शतं सन्ति।

रिक्तस्थानानि पूरयित्वा अन्वयं पुनर्लिखत ।

प्रश्न 1.
लघुचेतसां (कृते) अयं ..... पर: वा इति ..... (अस्ति)। उदारचरितानां (कृते) तु ..... एव ..... (अस्ति)।
उत्तरम् :
लघुचेतसां (कृते) अयं निज: पर: वा इति गणना (अस्ति)। उदारचरितानां (कृते) तु वसुधा एव कुटुम्बकम् (अस्ति)।

प्रश्न 2.
1. गाव: ..... दुहन्ति ।
2. इदं शरीरं ..... (एव अस्ति)।
उत्तरम् :
1. गाव: परोपकाराय दुहन्ति ।
2. इदं शरीरं परोपकारार्थम् (एव अस्ति)।

प्रश्न 3.
सत्सङ्गतिः ..... जाड्यं हरति, ... सत्यं सिञ्चति, मानोन्नति दिशति, पापम् ....., चित्तं ....., दिक्षु कीर्तिं तनोति । कथय! (सा सत्सङ्गतिः) पुंसां किं (हित) न करोति ।।

उत्तरम् :
सत्सङ्गतिः धियः जाड्यं हरति, वाचि सत्यं सिञ्चति, मानोन्नति दिशति, पापम् अपाकरोति, चित्तं प्रसादयति, दिक्षु कीर्तिं तनोति । कथय! (सा सत्सङ्गतिः) पुंसां किं (हित) न करोति ।।

प्रश्न 4.
(यदा) ..... पिपासया जलधरं त्रिचतुरान् ..... याचते (तदा) सः (मेघः) अपि विश्वम् ..... पूरयति। हन्त हन्त (कियती एषा) महताम् .....
उत्तरम् :
(यदा) चातक :पिपासया जलधरं त्रिचतुरान् पय:कणान्याचते (तदा) सः (मेघः) अपि विश्वम् अम्भसा पूरयति। हन्त हन्त (कियती एषा) महताम् उदारता!

प्रश्न 5.
पठक: पाठक: (तथा) च ये अन्ये ..... (सन्ति, ते) सर्वे ..... ज्ञेयाः। (यतः) यः ..... स(एव) ..... (अस्ति)।
उत्तरम् :
पठक: पाठक: (तथा) च ये अन्ये शास्त्रवाचका: (सन्ति, ते) सर्वे व्यसनिनः ज्ञेयाः। (यतः) य: क्रियावान् स: (एव) पण्डितः (अस्ति)।

समानार्थकशब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

नारी - नारी सर्वत्र पूजनीया। स्त्री/महिला/योषा सर्वत्र पूजनीया।

व्याकरणम् :

नाम - तालिका।

क्र.	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्	विभक्तिः
(1)	लघुचेतसः	लघुचेतसोः	लघुचेतसाम्	षष्ठी
(2)	उदारचरितस्य	उदारचरितयोः	उदारचरितानाम्	षष्ठी
(3)	कुटुम्बकम्	कुटुम्बके	कुटुम्बकानि	प्रथमा
(4)	वाचि	वाचोः	वाक्षु	सप्तमी
(5)	दिशि	दिशोः	दिक्षु	सप्तमी
(6)	नारी	नार्यौ	नार्यः	प्रथमा
(7)	वृक्षः	वृक्षौ	वृक्षाः	प्रथमा
(8)	देवता	देवते	देवताः	प्रथमा
(9)	अम्भसा	अम्भोभ्याम्	अम्भोभिः	तृतीया
(10)	व्यसनिनः	व्यसनिनोः	व्यसनिनाम्	षष्ठी
(11)	भारकारि	भारकारिणी	भारकारीणि	प्रथमा / द्वितीया

समासाः

समस्तपदम्	अर्थः	समासविग्रहः	समासनाम
मानोन्नतिः	upliftment of respect	मानस्य उन्नतिः।	षष्ठी तत्पुरुष स

धातुसाधितविशेषणानि।

धातुसाधित - विशेषणम्	विशेष्यम्
हार्यम्, भाज्यम्	धनम्
कृते	व्यये
प्राप्ते	विग्रहे
ज्ञेयाः	व्यसनिनः

कर्मणि भूतकालवाचक धातुसाधित विशेषण धातु + त/ध/न/ट/ढ/ण/इत		कर्तरि भूतकालवाचक धातुसाधित विशेषण		कर्मणि विध्यर्थक धातुसाधित विशेषण धातु + य/तव्य/धव्य/टव्य/ढव्य/इतव्य/अयितव्य/अनीय	कर्तरि वर्तमानकालवाचक धातुसाधित विशेषण धातु + अत् (for परस्मैपद धातु), धातु + आन / मान (for आत्मनेपद धातु)
		धातु + तवत् / धवत् / टवत् / ढवत् / इतवत् for सकर्मक धातु	धातु + त / ध / न / ट / ढ / ण / इत for अकर्मक धातु		
कृते	प्राप्ते	-	-	हार्यम्, भाज्यम्, ज्ञेया:	सति

सूक्तिसुधा Summary in Marathi and English

प्रस्तावना :

संस्कृतसाहित्य गद्य, पद्य, नाट्य अशा सर्व साहित्यप्रकारांनी परिपूर्ण आहे. सुभाषिते हा पद्यप्रकार संस्कृतसाहित्यातील लोकप्रिय साहित्यप्रकार आहे. संस्कृत सुभाषिते केवळ संस्कृतमध्येच नाही तर इतर भाषांमध्ये सुद्धा जशीच्या तशी वापरली जातात. उदा. “विनाशकाले विपरीतबुद्धिः। संपूर्ण सुभाषित लक्षात राहिले नाही तरी त्याचा गर्भितार्थ किंवा महत्त्वाची ओळ नक्कीच लक्षात राहते, जी म्हण किंवा उक्ती म्हणून वापरली जाते. शब्दसंपदा वाढवण्यात सुभाषिते निश्चितच मदत करतात.

Sanskrit literature comprises of prose, poetry and drama.सुभाषितs are well knoron part of the poetic liturature. Parts of which have been used as proverbs or sayings not only in Sanskrit but also in other languages. In fact several Sanskrit sayings are very often used as they are in other Indian languages.

You may recall विनाशकाले विपरीतबुद्धिः. People generally do not remember the entire subhashita but they do remember the phrase of the proverb quite easily. In fact remembering such sayings definitely enhances one’s vocabulary and command over the language.

श्लोकः - 1

न चोरहार्य ..... सर्वधनप्रधानम् ।।1।। [Knowledge is the best of all riches]

श्लोकः : न चोरहार्य न च राजहार्य न भ्रातृभाज्यं न च भारकारि ।
व्यये कृते वर्धत एव नित्यं विद्याधनं सर्वधनप्रधानम् ।।1।। (प्रसङ्गाभरणम्)

अन्वयः : विद्याधनं चोरहार्य न (अस्ति), राजहार्य न, भ्रातृभाज्यं न, भारकारि (अपि) न (अस्ति) । व्यये कृते अपि (तत्) नित्यं वर्धते एव ।
(सत्यमेव विद्याधनं) सर्वधनप्रधानम् (अस्ति) ।

अनुवादः

Knowledge which is wealth cannot be stolen by a thief, cannot be taken away by a king, cannot be divided among brothers and is also not a burden. Though it is spent it only always increases. Wealth in the form of knowledge is the foremost among all types of wealth

विद्याधन चोरले जाऊ शकत नाही, राजा ते जप्त करू शकत नाही, याची भावंडामध्ये वाटणी केली जाऊ शकत नाही आणि ते त्याचे ओझे घेत नाही, खर्च केले तरी ते वाढतेच. खरोखर विद्याधन हे नेहमीच सर्व प्रकारच्या धनांमध्ये श्रेष्ठ धन आहे!

श्लोक: - 2

अयं ..... कुटुम्बकम् ।।2।। [The world is one family]

श्लोकः : अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम् ।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ।।2।। (शार्ङ्गधरपद्धतिः)

अन्वयः । लघुचेतसां (कृते) अयं निजः पर: वा इति गणना (अस्ति) ।
उदारचरिताना (कृते) तु वसुधा एव कुटुम्बकम् (अस्ति)।

अनुवादः

हे माझे, हे तुझे असे कोत्या मनाचे लोक मानतात. उदार वृत्तीच्या लोकांसाठी तर संपूर्ण पृथ्वीच कुटुंब असते.

This is mine or it belongs to others is the consideration of the low-minded. Indeed for the | generous/ large-hearted, the entire world is a family.

श्लोकः - 3

परोपकाराय फलन्ति ..... शरीरम् ।।3।। [The body is for the welfare of others]
श्लोकः : परोपकाराय फलन्ति वृक्षाः परोपकाराय वहन्ति नद्यः।
परोपकाराय दुहन्ति गाव: परोपकारार्थमिदं शरीरम् ।।3।। (विक्रमोर्वशीयम्)
अन्वयः : वृक्षाः परोपकाराय फलन्ति। नद्यः परोपकाराय वहन्ति। गाव: परोपकाराय दुहन्ति। इदं शरीर परोपकारार्थम् (एव अस्ति)।

अनुवादः

झाडे परोपकारासाठीच फळे धारण करतात, नद्या इतरांसाठीच वाहतात, गायी दुसऱ्यांनाच दूध देतात आणि हे शरीरसुद्धा परोपकारासाठीच आहे.
Trees bear fruits for the welfare of others, rivers flow for the welfare of others, cows yield milk for the benefit of others. This body is for the welfare of others.

श्लोक: - 4

जाड्यं ..... पुंसाम् ।।4।। [Good association bestows everything]

श्लोकः : जाड्यं धियो हरति सिञ्चति वाचि सत्यं
मानोन्नतिं दिशति पापमपाकरोति । चित्तं प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्ति
सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ।।4।। (भर्तृहरिसुभाषितसङ्ग्रहः)

अन्वयः : सत्सङ्गतिः धियः जाड्यं हरति, वाचि सत्यं सिञ्चति, मानोन्नतिं दिशति, पापम् अपाकरोति, चित्तं प्रसादयति, दिक्षु कीर्ति तनोति । कथय ! (सा सत्सङ्गतिः) पुंसां किं (हित) न करोति ?

अनुवादः

बुद्धीचे अज्ञान दूर करते. वाणीला सत्याचे वळण लावते (सिञ्चति), आदर वाढवण्यासाठी दिशा दाखवते, पाप दूर करते, मन प्रसन्न करते, सर्व दिशांना कीर्ती पसरवते. सांगा बरे सज्जनांची संगती काय करत नाही!

Say what all can good company not do for men? It takes away the ignorance of the intellect. It sprinkles truth on speech. In directs the progress of respect and takes one away from sin. It delights the mind and spreads fame in all directions.

श्लोकः - 5

यत्र ..... क्रियाः ।।5।। [Significance of respecting women.]
श्लोकः : यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः।
यौतास्तु न पूज्यन्ते सर्वास्तवाफला: क्रियाः ।।5।। (महाभारतम्)
अन्वयः : यत्र नार्यः पूज्यन्ते तत्र देवता: रमन्ते। यत्र तु एता: न पूज्यन्ते तत्र सर्वाः क्रियाः अफला: (भवन्ति)।

अनुवादः

जिथे स्त्रियांची पूजा होते तिथेच देवता आनंदाने राहतात. जिथे त्या (स्त्रिया) पूजल्या जात नाहीत (त्यांचा अनादर होतो) तिथे कोणतेही कार्य सफल होत नाही.

Gods rejoice where women are respected. But where they are not respected, there all actions become futile/unsuccessful.

श्लोकः - 6

चातकस्त्रिचतुरान् ..... महतामुदारता ।।6।। [Generosity of the great is amazing]

श्लोकः : चातकस्त्रिचतुरान् पयःकणान् याचते जलधरं पिपासया।
सोऽपि पूरयति विश्वमम्भसा हन्त हन्त महतामुदारता।।6।। (पूर्वचातकाष्टकम्)

अन्वयः : (यदा) चातक: पिपासया जलधरं त्रिचतुरान् पयःकणान् याचते (तदा) सः (मेघ:) अपि विश्वम् अम्भसा पूरयति। हन्त हन्त (कियती एषा) महताम् उदारता!

अनुवाद:

जेव्हा चातक पक्षी (जो केवळ पावसाचे पाणी पितो) मेघाकडे तहान भागवण्यासाठी तीन-चार थेंब पाण्याची याचना करतो. तेव्हा मेघ संपूर्ण जगच पाण्याने भरून टाकतो. खरेच श्रेष्ठ लोकांचा उदारपणा वाखाण्याजोगा आहे!

The chataka bird (which drinks rain water directly from the cloud) asks the cloud for just three or four drops of water out of thirst. The cloud too fills the entire world with water (rains everywhere). Indeed great is the magnanimity of the generous.

श्लोक: - 7

ते शतं ..... शतम् ।।7।। [Internal differences vanish when the need arises.]

श्लोकः : ते शतं हि वयं पञ्च स्वकीये विग्रहे सति ।
परैस्तु विग्रहे प्राप्ते वयं पञ्चाधिकं शतम् ।।7।। (महाभारत)

अन्वयः (युधिष्ठिर : वदति) - स्वकीये विग्रहे सति ते शतं वयं हि पञ्च (स्म:)। परैः विग्रहे प्राप्ते तु वयं पञ्चाधिक शतं (स्मः)।

अनुवादः

युधिष्ठीर म्हणतो, 'युद्धात ते (कौरव) शंभर आणि आम्ही (पांडव) पाच आहोत. पण इतरांबरोबरच्या युद्धात मात्र आम्ही शंभर अधिक पाच म्हणजेच एकशे पाच आहोत.'

Yudhisthira says, "In a battle between us they the Kauravas are hundred and we the Pandavas are five. But, in a quarrel against others we are hundred and five more that is a hundred and five."

श्लोकः - 8

पठकः ..... पण्डितः ।।8।। [Difference between a true and so called scholar.]

श्लोकः : पठकः पाठकचैव ये चान्ये शास्ववाचकाः ।
सर्वे व्यसनिनो ज्ञेया य: क्रियावान्स पण्डितः ।।8।।

अन्वयः : पठकः पाठकः (तथा) च ये अन्ये शास्ववाचकाः (सन्ति, ते) सर्वे व्यसनिनः ज्ञेयाः । (यतः) यः क्रियावान् सः (एव) पण्डितः (अस्ति)।

अनुवादः

शिकणारा, शिकवणारा आणि इतर शास्त्र शिकवणारे हे केवळ शास्त्रांचे वाचक आहेत. खरा पंडित तोच समजावा जो (शास्त्र वाचून) तशी क्रिया सुद्धा करतो.
The learner, the teacher and all those who teach the shastras should only be considerd as mere readers of scriptures. The one who puts into action (works) should be known as a scholar.

सन्धिविग्रहः

परोपकारार्थमिदम् - परोपकारार्धम् + इदम्।
धियो हरति - धियः + हरति।
पापमपाकरोति - पापम् + अपाकरोति
परैस्तु - परैः + तु।

समानार्थकशब्दाः

1. राजा - नृपः, भूपः, भूपतिः।
2. निजः - स्वस्य।
3. वसुधा - धरा, पृथ्वी, वसुन्धरा।
4. चेतः - मनः, चित्तम्।

5. धीः - मतिः, बुध्दिः।
6. चित्तम् - मनः, चेतः।
7. वाच् - वाणी।
8. कीर्तिः - प्रसिद्धिः।
9. नारी - वनिता, महिला, स्त्री।
10. देवताः - दैवतानि।
11. जलधरः - मेघः, पयोदः।
12. अम्भः/पयः - जलम्, तोयम्, उदकम्, नीरम, वारि।
13. विग्रहः - युद्धम्।

विरुद्धार्थकशब्दाः

- वर्धत × क्षीयते।
- लघुचेतस् × उदारचेतस्।
- कीर्तिः × अपकीर्तिः।
- धीः × जाड्यम्।
- अफला: × सफलाः।
- उदारता × कार्पण्यम्।
- स्वकीय × परकीय।
- ज्ञेयाः × अज्ञेयाः।
- पण्डित: × मूढः।

शब्दार्थाः

1. चोरहार्यम् - stolen by a thief – चोराकडून चोरण्यासारखे
2. राजहार्यम् - taken away by the king – राजाने जप्त करण्यासारखे
3. भ्रातृभाज्यम् - divided among brothers – भावंडामध्ये वाटणी करण्यासारखे
4. व्यये कृते - though it is spent – खर्च केले तरी
5. नित्यम् - always – नेहमी
6. भारकारि - burden – ओझे
7. गणना - consideration – मानणे

8. लघुचेतसाम् - of the low-minded – कोत्या मनाचे
9. उदारचरितानाम् - generous hearted / magnanimous – उदार वृत्तीच्या लोकांसाठी
10. वसुधा - world – पृथ्वी
11. कुटुम्बकम् - family – कुटुंब
12. निजः - mine – माझे
13. परः - others' – इतरांचे
14. परोपकाराय - for the welfare of others – परोपकारासाठी
15. फलन्ति - bear fruits – फळे धारण करतात
16. वहन्ति - flow – वाहतात
17. दुहन्ति - yield milk – दूध देतात
18. गाव: - cows – गायी
19. जाड्यम् - ignorance – अज्ञान
20. धियः - of the intellect – बुद्धीचे
21. अपाकरोति - takes away – दूर करते
22. प्रसादयति - delights – प्रसन्न करते
23. हरति - remove/takes away – दूर करते
24. सिजति - sprinkles – वळण लावते
25. मानोन्नतिम् - progress of respect – आदर वाढवण्यासाठी
26. दिशति - directs – दिशा देते
27. दिक्षु - in directions – दिशांमध्ये
28. तनोति - Spreads – पसरविते
29. सत्सङ्गतिः - good company – सज्जनांची संगती
30. पुंसाम् - of men – माणसांचे
31. वाचि - in speech – वाणीमध्ये
32. यत्र - where – जिथे
33. नार्यः - women – स्त्रिया
34. पूज्यन्ते - are respected – आदर केला जातो
35. रमन्ते - rejoice – आनंदाने राहतात
36. अफला: - futile/unsuccessful – असफल

37.एताः - these – या
38.पिपासया - by thirst – तानेने
39.जलधर - cloud – ढग
40.त्रिचतुरान् - three or four drops – तीन-चार थेंब
41.पयः कणान् - rain water – पावसाचे पाणी
42.अम्भसा - by water – पाण्याने
43.महताम् - of the great – महान लोकांची
44.उदारता - generosity – उदारपणा
45.शतम् - hundred – शंभर
46.स्वकीये - between us – आपसांतील
47.विग्रहे - in battle / quarrel – युद्धात
48.परैः - with others – इतरांबरोबर
49.पञ्चाधिकम् - five more अधिक पाच
50.पठकः - learner – शिकणारा
51.पाठकः - teacher – शिकवणारा
52.व्यसनिनः - addicts, obsessed – पछाडलेला
53.ज्ञेयाः - should be known – जाणले जावेत
54.क्रियावान् - who is endowed with action – क्रिया करणारा